ВИКОРИСТАННЯ ГЕНЕРАТИВНОГО ШІ ЯК ІНСТРУМЕНТУ КЕРОВАНОЇ МОВНОЇ ВЗАЄМОДІЇ У ВИКЛАДАННІ ФІЛОЛОГІЧНИХ ДИСЦИПЛІН

Зверева Марина,
Кандидат педагогічних наук, доцент
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Копитіна Анастасія,
Ph.D., доцент
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Залізняк Ангеліна,
Ph.D., старший викладач
Київський столичний університет імені Бориса Грінченка

Стрімке впровадження генеративних інструментів штучного інтелекту в освітній процес актуалізувало питання не лише технічної доцільності їх використання, а й методичної керованості навчальної взаємодії [1]. У контексті викладання філологічних дисциплін проблема набуває особливої ваги, оскільки центральним об’єктом навчання залишається мовна діяльність студентів, а не створений інструментом продукт. За відсутності чіткої педагогічної рамки використання генеративного ШІ здатне призводити до імітації навчальної активності [6], зниження автентичності мовлення та підміни процесу формування компетентностей готовими відповідями.

Водночас сучасні дослідження засвідчують, що за умови методично вмотивованого застосування генеративний ШІ може функціонувати як ефективний інструмент активізації мовної взаємодії, стимулювання усного мовлення та створення комунікативно значущих ситуацій у межах аудиторної роботи [5]. У цьому зв’язку особливої актуальності набуває концепція керованої мовної взаємодії, у межах якої ШІ розглядається не як автономний учасник освітнього процесу, а як допоміжний засіб, що підпорядковується педагогічним цілям і контролюється викладачем.

Метою цього дослідження є окреслення методичного потенціалу генеративного ШІ як інструменту керованої мовної взаємодії у викладанні філологічних дисциплін та визначення умов, за яких його використання сприяє розвитку комунікативної компетентності студентів, а не її формальному відтворенню.

У сучасній методиці викладання мов мовна взаємодія розглядається як ключовий механізм формування комунікативної компетентності. Комунікативний підхід наголошує на необхідності створення навчальних ситуацій, у яких студенти використовують мову для досягнення реальних або змодельованих комунікативних цілей, а не для механічного відпрацювання

мовних структур. У цьому контексті особливої ролі набуває початковий етап заняття, що задає тон подальшій взаємодії, впливає на готовність студентів до участі в обговоренні та визначає рівень їхньої мовної активності.

Важливим теоретичним підґрунтям керованої мовної взаємодії є гіпотеза афективного фільтра, згідно з якою емоційний стан студентів безпосередньо впливає на сприйняття та засвоєння мовного матеріалу. Зниження тривожності, створення атмосфери безпечної комунікації та підтримка мотивації сприяють активнішому використанню мови та підвищують ефективність навчального процесу [2]. Саме тому інтерактивні завдання, спрямовані на залучення студентів до спонтанного мовлення, мають бути не випадковими, а педагогічно спроєктованими.

Кооперативне навчання доповнює зазначені підходи, підкреслюючи значення взаємозалежності учасників навчального процесу та ролі викладача як організатора спільної діяльності. За таких умов мовна взаємодія розгортається в межах чітко окреслених завдань, де кожен учасник відповідає за власний внесок, а навчальний результат досягається через колективну роботу. Таким чином, керованість взаємодії виступає не обмеженням, а необхідною умовою її навчальної ефективності.

Використання генеративного ШІ у викладанні філологічних дисциплін змінює традиційні уявлення про джерело навчального матеріалу, проте не скасовує базових методичних принципів. У межах керованої мовної взаємодії генеративний ШІ доцільно розглядати передусім як інструмент створення комунікативних стимулів, а не як засіб продукування завершених мовних відповідей [3]. Такий підхід дозволяє зберегти активну роль студента як мовця й інтерпретатора, а викладача — як модератора навчального процесу.

Практика використання генеративних мовних моделей у філологічній аудиторії засвідчує, що найбільшого методичного ефекту вдається досягти тоді, коли ШІ використовується для підготовки завдань, спрямованих на обговорення, порівняння, трансформацію або інтерпретацію мовного матеріалу. Зокрема, йдеться про створення варіативних комунікативних ситуацій, що потребують від студентів вибору регістру, аргументації позиції або пояснення смислових відтінків. У таких умовах ШІ не підміняє мовну діяльність, а ініціює її.

Окремої уваги потребує питання розмежування аудиторної та позааудиторної роботи з використанням генеративного ШІ. Досвід упровадження ChatGPT у навчальний процес свідчить, що неконтрольоване використання інструмента поза аудиторією може призводити до втрати навчальної цінності завдань і ускладнює об’єктивне оцінювання рівня сформованості мовних умінь [4]. Натомість зосередження роботи з генеративним ШІ в межах аудиторних занять дозволяє забезпечити прозорість навчальної діяльності та зберегти її комунікативний характер.

У межах керованої мовної взаємодії генеративний ШІ може ефективно використовуватися на початкових етапах заняття для активізації усного мовлення та створення сприятливого комунікативного середовища. Зокрема, застосування ШІ для генерації проблемних запитань, коротких ситуацій для

обговорення або стимулів для групової роботи сприяє зниженню мовного бар'єра та залученню студентів до взаємодії з перших хвилин заняття. Важливо, що в таких випадках увага зосереджується не на точності відтворення згенерованого тексту, а на процесі його інтерпретації та обговорення.

Для філологічних дисциплін принциповим є також розвиток чутливості до стилістичних і прагматичних аспектів мовлення. Генеративний ШІ дозволяє швидко створювати варіативні мовні стимули, які можуть слугувати основою для аналізу регістру, дискурсивних стратегій або культурно зумовлених особливостей мовлення. За умови чіткого методичного супроводу такі завдання сприяють формуванню аналітичного мислення та поглибленню мовної свідомості студентів.

Водночас використання генеративного ШІ вимагає постійного педагогічного контролю та критичного осмислення. Сам по собі інструмент не гарантує навчального результату; його ефективність визначається тим, наскільки вдало він інтегрований у структуру заняття та відповідає поставленим дидактичним цілям. Саме тому ключовою умовою результативного використання генеративного ШІ залишається активна роль викладача як організатора й регулятора мовної взаємодії.

Генеративний ШІ у викладанні філологічних дисциплін доцільно розглядати не як автономний навчальний ресурс, а як інструмент керованої мовної взаємодії, підпорядкований методичним цілям заняття. За умови педагогічно вмотивованого використання він здатний активізувати мовлення студентів, знизити афективні бар'єри та створити умови для розвитку комунікативної компетентності. Водночас відсутність чіткої методичної рамки перетворює генеративний ШІ на фактор ризику, що нівелює навчальну цінність мовної діяльності.

Перспективи подальших досліджень пов'язані з розробкою моделей керованої мовної взаємодії з використанням генеративного ШІ для різних етапів мовного заняття та різних типів філологічних дисциплін, з урахуванням академічної доброчесності та специфіки оцінювання мовних умінь.

Список використаних джерел:

1. Godwin-Jones, R. (2024). Distributed agency in language learning and teaching through generative AI. *Language Learning & Technology*, 28(2), 5–30. https://doi.org/10.64152/10125/73570

2. Lightbown, P. M., & Spada, N. (2021). *How Languages Are Learned* (5th ed.). Oxford: Oxford University Press.

3. Pack, A., & Maloney, J. (2023). Potential affordances of generative AI in language education: Demonstrations and an evaluative framework. *Teaching English with Technology*, 23(2), 4–24. https://doi.org/10.56297/BUKA4060/VRRO1747

4. Tsapro, G. (2025). Teachers' ChatGPT vs Students' ChatGPT: A Classroom Battle of Wits. In I. Malyshivska, O. Bilyk, & N. Pylyachyk (Eds.), *Growing Together: Teaching with Faith and Resilience. Proceedings of the 27th International Scientific and Practical Conference* (pp. 221–223). Ivano-Frankivsk.

5. Tsapro, G., Moskalets, O., Gryshchenko, O., Tkachenko, K., & Andriienko, O. (2025). Breaking the Ice with AI: Creative Warm-Up Activities for English Philology and Translation Students. *Acta Paedagogica Volynienses*, 4, 200–207. https://doi.org/10.32782/apv/2025.4.28

6. Zawacki-Richter, O., Marín, V. I., Bond, M., & Gouverneur, F. (2019). Systematic review of research on artificial intelligence applications in higher education – where are the educators? *International Journal of Educational Technology in Higher Education*, 16, Article 39. https://doi.org/10.1186/s41239-019-0171-0